

«Μου αρέσει να δίνω χώρο στη φωνή αυτού που δεν έχει βήμα»

Media: ΕΠΟΧΗ

Page: 1,33-35 Published at: 05-02-2023

Author: Surface: 2981.8 cm² Circulation: 630

Subjects:



Κωνσταντία Σωτηρίου



**«Μου αρέσει
να δίνω χώρο
στη φωνή αυτού
που δεν έχει βήμα»**

Συνέντευξη
της κύπριας συγγραφέα
στον Κώστα Αθανασίου



η ΕΠΟΧΗ των βιβλίων

Επιμέλεια:
ΚΩΣΤΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ
ΜΑΝΩΛΗΣ ΠΙΜΠΛΗΣ
τεύχος 34 •
4/5 Φεβρουαρίου 2023

Συνέντευξη με τη συγγραφέα **Κωνσταντία Σωτηρίου**

«Μου αρέσει να δίνω χώρο στη φωνή αυτού που δεν έχει βήμα»



Η Κωνσταντία Σωτηρίου γεννήθηκε στη Λευκωσία και σπούδασε στο Τμήμα Τουρκικών και Μεσανατολικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο Κύπρου, ενώ έκανε μεταπτυχιακό στην Ιστορία της Μέσης Ανατολής, στο Πανεπιστήμιο του Μάντσεστερ. Εργάζεται στο Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών της Κυπριακής Δημοκρατίας.
Έχει εκδώσει τα βιβλία «Η Αισέ πάει διακοπές» (2015), «Φωνές από χόμα» (2017), «Πικρία χώρα» (2019) και πρόσφατα το «Brandy sour», όλα από τις εκδόσεις Πατάκη.

Τη συνέντευξη πήρε ο ΚΩΣΤΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Συνέντευξη

Ας μιλήσουμε λίγο για το καινούργιο σας βιβλίο, το «Brandy sour», ένα μυθιστόρημα, όπως γράφετε, «σε είκοσι δύο δωμάτια». Πρωταγωνιστής, πολύ πρωτότυπος, ένα ξενοδοχείο, αλλά ένα ξενοδοχείο με ιδιαίτερο συμβολικό βάρος για τη Λευκωσία, για την Κύπρο, για την ιστορία του νησιού. Γιατί σας κέντρισε αυτό το θέμα;
Η αλήθεια είναι πως νόμιζα ότι θα άφηνα για λίγο το Κυπριακό πρόβλημα. Έγραφα ήδη ένα άλλο βιβλίο όταν ήρθε η ανάθεση να γράψω ένα διήγημα για την αγγλική ανθολογία «All walls collapse: Stories of Separation», που έγινε σε συνεργασία του Pen England και του Comma Press. Πρόκειται για μια ανθολογία όπου 12 συγγραφείς από 12 χώρες κληθήκαμε να γράψουμε ο καθένας στη γλώσσα του για τα τείχη που χωρίζουν την πατρίδα μας. Εμένα μου ζήτησαν να γράψω για την Πράσινη Γραμμή. Σκέφτηκα λοιπόν ότι το ξενοδοχείο Λήδρα Πάλας είναι στο μυαλό μου το σύμβολο του διαχωρισμού στην Κύπρο και αποφάσισα να γράψω για αυτό. Πρόκειται για ένα εμβληματικό κτίριο που στα μάτια μου συμβολίζει ακριβώς την ιστορία της Κύπρου: Η υποσχετική για ένα σπουδαίο μέλλον, ο επίπλαστος μοντερνισμός που εξαντλείτο στους τοίχους του κτιρίου, η πολυτέλεια που απολάμβαναν λίγοι και αργότερα οι αμμόσακοι που τοποθετήθηκαν γύρω από το ξενοδοχείο στις διακοινωνικές ταραχές, η φωνική μάχη του 1974 που έγινε στο ξενοδοχείο, το γεγονός ότι πλέον βρίσκεται στη νεκρή ζώνη και το πιο γνωστό οδόφραγμα της Λευκωσίας φέρει το όνομα του, το ότι εκεί ως μαθήτρια συμμετείχα σε διαδηλώσεις, όλα αυτά φώναζαν μέσα μου διαχωρισμός και έτσι αποφάσισα να μιλήσω για όλα όσα έγιναν και εξακολουθούν να γίνονται με φόντο το Μεγάλο αυτό Ξενοδοχείο και τους ανθρώπους, γνωστούς και αγνώστους που πέρασαν από τα δωμάτια του. Όταν ολοκλήρωσα το διήγημα για την ανθολογία, ένιωθα πως είχα ακό-

μα πολλά να πω και το διήγημα εξελίχτηκε τελικά σε μυθιστόρημα που διαδραματίζεται σε 22 δωμάτια, με 22 ιστορίες ανθρώπων και 22 ποτά σπονδές στον πόνο του τόπου μου.

Το βιβλίο ξετυλίγεται ως μια εξαιρετικά πολυφωνική αφήγηση. Έτσι κι αλλιώς πολύ συχνά στα βιβλία σας βλέπουμε αυτή την τεχνική, όπου μάλιστα οι φωνές που ακούμε κινούνται μακριά από μονόχρωμες, μονοφωνικές αναγνώσεις των γεγονότων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει ότι πολλές φορές ακούμε τη φωνή και του «άλλου», των Τουρκοκυπρίων εν προκειμένω, και μάλιστα σχετικά με κρίσιμες ιστορικές στιγμές στην Κύπρο, στιγμές που συχνά στρεβλώνονται μέσα από μονόπλευρες/εθνικιστικές αναγνώσεις τους. Μιλήστε μας γι' αυτή την επιλογή σας. Έχετε βρεθεί ποτέ αντιμέτωπη με αρνητικές αντιδράσεις;

Πιστεύω πως κάθε συγγραφέας έχει τον βηματισμό του κι αυτός είναι ο δικός μου, δηλαδή γράφω βιβλία με πολυφωνική αφήγηση, μου αρέσει να δίνω χώρο στη φωνή του «άλλου», ειδικά αυτού που νιώθω πως δεν ακούγεται συχνά, δεν έχει βήμα να μιλήσει, να πει τη δική του ερμηνεία στα γεγονότα. Πολλές φορές αυτός ο «άλλος» είναι η γυναίκα του τόπου μου, είτε οι Τουρκοκύπριοι, είναι γενικά αυτοί που η λεγόμενη κυρίαρχη, εθνική, πατριαρχική αφήγηση αφήνει εκτός. Νιώθω πως έχω και καθήκον -αν θέλετε- να το κάνω αυτό, πιστεύω στη στράτευση του συγγραφέα, γράφουμε για να πούμε αν γίνεται κάτι καινούργιο και να δώσουμε χώρο στον «άλλο» που είναι διαφορετικός. Επίσης είναι σημαντικό για μένα να μιλούν οι απλοί άνθρωποι της ιστορίας, αυτοί που η ζωή τους βίωσε την απόλυτη ρήξη και έχει αλλάξει για πάντα. Ξεκινώ πάντα από κάτω για να προχωρήσω προς τα πάνω, για τις μικρές απώλειες που γίνονται μεγάλες.

>>>

Υπάρχουν πολλών ειδών τραύματα στην Κύπρο. Αυτό που είναι κοινό ωστόσο είναι μια προσπάθεια επιβολής εκ των άνω για το πώς θα διαχειριστούμε όλοι το τραύμα μας, λες και ακόμα κι αυτό πρέπει να υπακούει σε μια συγκεκριμένη στάση που εξυπηρετεί και μια πολιτική θέση.



Επίσης με ενοχλεί ως άνθρωπο ο στυγνός εθνικισμός που αγνοεί τους υπόλοιπους. Θεωρώ γενικότερα πως η εθνικιστική φωνή στην Κύπρο δυναμώνει αντ' να χαμηλώνει τα τελευταία χρόνια και πως η φωνή των Τουρκοκυπρίων, που ζουν μια παράλληλη ζωή δίπλα μας με την οποία ποτέ δεν συναντιόμαστε, σιωπάζει, τόσο λόγω των πολιτικών συνθηκών που επικρατούν στα κατεχόμενα όσο και λόγω της δικής μας απροθυμίας να τους ακούσουμε. Λέγοντάς το αυτό, να πω ότι δεν διεκδικώ κανένα παράσημο μεταφοράς αυτής της φωνής στην πλευρά μας και ότι διπλο-λέγχο με φίλους Τουρκοκύπριους αυτά που γράφω. Είναι πολύ εύκολο να πέσεις στην παγίδα και να νομίζεις πως μπορείς να μιλήσεις εκ μέρους αυτού του «άλλου». Και να βάλεις στο στόμα του αυτό που θέλεις να ακούσεις. Η δική του έννοια της δικαιοσύνης ωστόσο μπορεί να απέχει χιλιόμετρα από τη δική σου.

Γενικά θέλω να έχω πολλές φωνές στα βιβλία μου, είναι κάτι που επιδιώκω. Στο πλαίσιο αυτό μία από τις φωνές που χρησιμοποιώ γενικά στη γραφή μου είναι και η κυπριακή διάλεκτος. Κάποτε αυτό είναι μια πολιτική δήλωση, κάποτε είναι ο μόνος τρόπος να γράψω για τα πιο βαθιά μου τραύματα.



μεγαλώνει. Είναι ωστόσο η εύκολη λύση να γλύφεις τις πληγές σου, το δύσκολο είναι να προσπαθείς να γιατρέψεις τα τραύματά, να κάνεις τη σκληρή δουλειά της επούλωσης, αλλά αυτό προϋποθέτει τη συγχώρεση κι αυτή η αρετή θέλει δουλειά και πίστη σε έναν καλύτερο κόσμο που δεν ξέρω αν την έχουμε.

Πραγματεύεστε συχνά το θέμα της ταυτότητας, της αναζήτησης ταυτότητας. Μοιάζει να θέτετε το ζήτημα, το ερώτημα μιας κυπριακής ταυτότητας, μιας πιο ρευστής και ανοιχτής ίσως ταυτότητας, απέναντι σε «σκληρές», παγιωμένες εθνικές ταυτότητες που μάλιστα βρίσκονται σε σύγκρουση μεταξύ τους. Είναι πολύ χαρακτηριστικό αυτό στο «Η Αισέ πάει διακοπές»: μια Ελληνοκύπρια, χριστιανή, παντρεμένη με Τουρκοκύπριο (τον οποίο δολοφονούν Ελληνοκύπριοι), ζει σε μια κοινότητα όπου όλοι αγνοούν την καταγωγή και την ταυτότητά της, και όλα αυτά υπονοούνται και αναδιατάσσονται όταν το χάσμα γίνεται γέφυρα, όταν ανοίγουν τα οδοφράγματα.

Για να αρχίσω από το τελευταίο, δεν ξέρω τελικά πόσο βοήθησε που άνοιξαν τα οδοφράγματά, σίγουρα κτίστηκαν γέφυρες αλλά κάποια χάσματα έγιναν ακόμα βαθύτερα και πιο μεγάλα. Για να πάμε πίσω στην έννοια της ταυτότητας όμως, οι σπουδές μου με δίδαξαν ότι η ταυτότητα ενός ατόμου μπορεί και να είναι κατασκευασμένη. Μπορεί η ίδια η εποχή να σε κάνει να επιλέγεις ποιες είσαι. Πάλεφα και παλεύω πολύ με το θέμα της ταυτότητας. Για μένα το ποια είμαι δεν ήταν ποτέ αυτονόητο κι αυτό ήθελα να φανερώ στα βιβλία μου. Είναι σημαντικό για μένα ο κυπριωτισμός μου, νιώθω και είμαι Κύπρια. Δεν έχει να κάνει αν είμαι περήφανα που είμαι Κύπρια, αν νιώθω Ελληνίδα ή Ελληνοκύπρια, ο κυπριωτισμός μου είναι απτός για μένα. Η ταυτότητά μας στην Κύπρο είναι φορτωμένη με τόσες ενόχες και αμαρτίες που θέλει πολλή δουλειά να αυτοπροσδιορίσεις το ποιος είσαι και τι σημαίνει αυτό για τη ζωή σου.

Μέσα από το γράψιμο ωστόσο κατάλαβα κάτι: ταυτότητά μου είναι και η γλώσσα μου. Ταυτότητά μου είναι και το ότι γράφω στα ελληνικά. Στην ταυτότητά μου γράφει πως είμαι μια ελληνόφωνη συγγραφέας που ενίοτε γράφει και στην κυπριακή της διάλεκτο ή γλώσσα, όπως θέλετε πείτε το. Αλλά αυτό πλέον στο μυαλό μου με χαρακτηρίζει και έχει λύσει πολλά ζητήματα για το ποια είμαι και πού παροδύομαι.

Πραγματεύεστε δύσκολα θέματα, συχνά με μεγάλο ιστορικό βάρος. Όμως η λογοτεχνία σας δεν πνίγεται κάτω από το βάρος του θέματος, δίνετε ιδιαίτερη προσοχή στην οικονομία, στην τεχνική, στη σύνθεση και τη δομή, στη γλώσσα.

Στην Κύπρο έχουμε την «τύχη» ή την ατυχία να έχουμε μπροστά μας το μεγάλο θέμα του Κυπριακού που καθορίζει τη συγγραφική μας ταυτότητα. Νιώθω πως ακόμα και να το θέλω, δύσκολα θα μπορούσα να ξεφύγω από αυτό. Την ίδια ώρα, ωστόσο, ξέρω πως γράφω λογοτεχνία, δεν γράφω ιστορία και, αν έχω μια πολιτική θέση, αυτή θα πρέπει να βγαίνει αβίαστα μέσα από τη λογοτεχνική, επαναλαμβάνω, αφήγηση. Ούτε η πολιτική θέση είναι αυτοσκοπός, αν και μπορεί να είναι αυτονόητη. Από εκεί και πέρα δεν θέλω να πλατειάζω, δεν μου αρέσει η φλυαρία όταν γράφω, μου βγαίνει κάπως ταγκούνικος ο λόγος μερικές φορές αλλά μετά για μένα η οικονομία και ο τρόπος που λες την ιστορία σου. Δεν είναι μόνο αυτό που λες αλλά και ο τρόπος που το λες. Μου αρέσει πολύ να γράφω, αναζητώ πάντα τρόπους να βελτιώσω την αφήγηση, με ενδιαφέρει το εύρημα που θα κάνει το βιβλίο μου καλύτερο. Επιπλέον υπάρχει πάντα η παγίδα όταν γράφεις για ένα μεγάλο ιστορικό θέμα να αναφέρονται στο βιβλίο σου για τη θεματική του και όχι για τη λογοτεχνικότητα του. Εμένα με αφορά πολύ η λογοτεχνικότητα του βιβλίου μου. Πάνω από όλα είμαι συγγραφέας. Γράφω λογοτεχνία.

Τα μυθιστορηματά σας συχνά εκκινούν από υπαρκτά πρόσωπα, ιστορικά γεγονότα, αληθινά περιστατικά. Πόσο χώρο αφήνει η ιστορία στη λογοτεχνία, στη μυθοπλασία;

Χρειάζομαι πάντα να πατά σε κάτι πραγματικό για να κτίσω την ιστορία μου. Αργότερα θα δώσω χώρο στη φαντασία και στη δημιουργικότητα. Είναι σημαντικό για μένα να έχω μια απτή ιστορία, ένα πρόσωπο που έζησε πραγματικά σε ένα ιστορικό πλαίσιο ή μιλώντας για το «Brandy Sour», για ένα ξενοδοχείο που υπήρξε πραγματικά και ειρρέασε τις ζωές των ανθρώπων. Από εκεί και πέρα, νιώθω πως μπορώ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Την ιστορία δεν την γράφουν μόνο οι νικητές, αλλά και οι άντρες. Ήθελα να δώσω φωνή στις γυναίκες να πουν πώς βίωσαν αυτές τον πόλεμο, τι σημαίνει για τις ίδιες η αγωνία για την ταυτότητα, να τρέχεις με δυο παιδιά αγκαλιά στον πόλεμο και λίγες μέρες αργότερα να πιάνεις ξανά το νήμα και να συνεχίζεις τη ζωή.

να μιλήσω για τις λεπτομέρειες και να καλύψω τα κενά μέσα από τη γραφή μου. Θαυμάζω πολύ τους συγγραφείς που ξεκινούν σχεδόν από το μηδέν για να πουν μια ιστορία. Εγώ δεν είμαι έτσι. Και έμαθα να αποδέχομαι και τις αδυναμίες μου μαζί με τις αρετές μου. Όπως είπα και πιο πάνω ο καθένας έχει τον βηματισμό του.

«Η Αϊσέ πάει διακοπές» (2015), «Φωνές από χώμα» (2017), «Πικρία χώρα» (2019): Γράφατε μια τριλογία που δίνει τον λόγο σε γυναίκες. Για ποιον λόγο;

Ενωθθα πως το επίσημο ιστορικό αφήγημα, αυτό που διδασκόμαστε στα σχολεία, είναι μια ιστορία που εξυπηρετεί το πάγιο πατριαρχικό αφήγημα. Την ιστορία δεν την γράφουν μόνο οι νικητές, αλλά και οι άντρες. Ήθελα να δώσω φωνή στις γυναίκες να πουν πώς βίωσαν αυτές τον πόλεμο, τι σημαίνει για τις ίδιες η αγωνία για την ταυτότητα, τι σημαίνει να τρέχεις με δυο παιδιά αγκαλιά στον πόλεμο και λίγες μέρες αργότερα να πιάνεις ξανά το νήμα και να συνεχίζεις τη ζωή. Ήθελα να μιλήσουν αυτές που είναι πιο ευάλωτες, αλλά σε καμία περίπτωση πιο αδύνατες. Μαθαίνω πάντα από τα βιβλία μου κι αυτό που κατάλαβα είναι πως οι γυναίκες είναι απίστευτα δυνατές. Επίσης νομίζω πως αυτός ο γυναικείος μικρόκοσμος είναι πιο κοντά στον ψυχισμό μου, είναι κάτι που ξέρω καλά, έχω μνήμες και ιστορίες που ήθελα να διηγηθώ. Ήταν ένας κόσμος που ήθελα να καταγράψω και που πιστεύω χάθηκε για μένα όταν πέθανε η μαμά μου.

Αναφέρεστε συχνά σε στιγμές ειρηνικής συνύπαρξης μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. Υπάρχει ακόμα ελπίδα για μια νέα εποχή συνύπαρξης; Είχατε μιλήσει κάποια στιγμή για έλλειψη μιας «κουλτούρας λύσης». Υπάρχει άραγε στην κοινωνία του νησιού, σε Ε/Κ και Τ/Κ, κάποια δυναμική λύσης; Θεωρείτε πως υπάρχει πιθανότητα οι επικείμενες εκλογές να αλλάξουν κάτι στο ζήτημα της επίλυσης του Κυπριακού;

Αυτή τη στιγμή υπάρχει στην τουρκοκυπριακή πλευρά μια ηγεσία που υποστηρίζει τη λύση δύο κρατών και απορρίπτει εντελώς τη λύση ομοσπονδίας. Πιστεύω πως βιώνουμε σκληρές ντεκτασικές εποχές απόρριψης και εθνικιστικής ιδεολογίας, πασπαλισμένες με την ιδεολογία του ερντογανισμού, επειδή αυτή είναι η πολιτική που επιδιώκει να εφαρμόσει η Άγκυρα αυτή τη φορά. Αυτό δεν σημαίνει πως ασπάζονται την πολιτική αυτή όλοι οι Τουρκοκύπριοι, σημαίνει πως αυτός είναι ο συνομιλητής που έχουμε απέναντι μας στο Κυπριακό. Όσον αφορά τώρα τη δική μας πλευ-

ρά, δεν πιστεύω πως ένας υποψήφιος μπορεί να αλλάξει τα πράγματα, αν και ασφαλώς δεν έχουν όλοι τον ίδιο λόγο, δεν πρεσβεύουν όλοι τα ίδια πράγματα, δεν είναι όλοι οι ίδιοι. Κάποιοι είναι πολύ διαφορετικοί. Δεν μπορείς να αγνοήσεις τη σταθερή θέση της αριστεράς εδώ και χρόνια στην Κύπρο, δεν μπορείς να αρνηθείς τα πόσα πρόσφεραν στη δημιουργία μιας κάποιας κουλτούρας συμφιλίωσης και κατανόησης.

Από εκεί και πέρα ο καθένας όπως είναι και όπως ξέρει και μπορεί. Ξέρετε πολλοί στην Κύπρο μιλάνε για τους δεσμούς της οικογένειάς τους με την ΕΟΚΑ, στη δική μου οικογένεια μιλούσαμε για τους ταξικούς αγώνες που έκανε ο παππούς μου, εργάτης στα μεταλλεία της Λίμνης στην Πάφο, μαζί με τους τουρκοκύπριους συντρόφους του, για το ότι έχασε

τη δουλειά του και ήρθε περπατητός στη Λευκωσία να βρει δουλειά να ζήσει την οικογένειά του. Αυτό είναι κάτι πάνω στο οποίο θα μπορούσε να κτίσει κάποιος. Η κουλτούρα λύσης θα μπορούσε να πατήσει στην κυπριακότητα και στα κονιά στοιχεία των ανθρώπων. Αλλά δεν ξέρω, ίσως να είναι αργά πια. Είμαι πιο απαισιόδοξη από ποτέ.

Μπορεί άραγε η λογοτεχνία ή ο διάλογος -εάν υπάρχει ή υπάρχει- των συγγραφέων από τις δύο κοινότητες να παίξει ρόλο στην προσέγγιση Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων;

Α, δεν ξέρω αν η λογοτεχνία μπορεί να σώσει τον κόσμο. Ίσως να μπορεί να προσπαθήσει, αλλά το ζήτημα είναι αν θα τα καταφέρει. Υπάρχουν επαφές ασφαλώς αλλά βρίσκουν πάντα εμπόδιο τη γλώσσα. Στα σχολεία διδασκόμαστε αγγλικά και γαλλικά αλλά όχι τουρκικά. Σκέφτομαι επίσης μια περίπτωση μητέρας πριν από μερικά χρόνια που έστειλε επιστολές στο υπουργείο παιδείας για να μη διδάσκονται τα παιδιά της ποιήματα τουρκοκύπριων ποιητών στο σχολείο. Εγώ πιστεύω στη δύναμη των θεσμών και της παιδείας, να υπάρξει δηλαδή μια πολιτική που να μπορεί να ενώσει τους ανθρώπους μέσα από τη λογοτεχνία. να υπάρξουν μεταφράσεις λογοτεχνίας να μπορεί ο ένας να δει τον πόνο του άλλου, να καταλάβει, να αντιληφθεί. Πάμε πίσω δηλαδή στην επίγνωση πως υπάρχει για όλους

τραύμα, πως αυτό πρέπει να επουλωθεί και πως ο τρόπος της επούλωσης είναι η συγχώρηση. Για να παραφράσουμε τον Ναζίμ Χικμέτ, «αν δεν συγχωρέσεις εσύ, αν δεν συγχωρέσω εγώ, πώς θα γενούν τα σκοτάδια λάμψη».

